

Asia: VN/4118/2019

Lausuntopyyntö parlamentaarisen ohjausryhmän ja asiantuntijatyöryhmän mietinnöstä, luonnos hallituksen esitykseksi avoimuusrekisterilaiksi

Lausunnonantajan lausunto

Kannatatteko avoimuusrekisterin perustamista Suomeen?

Kyllä

Mikä esillä olevista kolmesta avoimuusrekisterin soveltamisalavaihtoehdosta tulisi valita (eli mihin tahoihin kohdistuvaa lobbausta ilmoitusvelvollisuuden tulisi koskea)?

Eduskunta ja ministeriöt

Yleiset huomiot esityksestä

Hyvinvointiala HALI kannattaa avoimuusrekisterin perustamista. Päätöksenteon ja valmistelun avoimuus on keskeinen demokraattinen arvo, joka ehkäisee korruptiota ja lisää luottamusta ja vakautta yhteiskunnassa. Avoimuusrekisteri on täysin uusi mekanismi suomalaisessa edunvalvontakentässä, joten ensivaiheessa avoimuusrekisteriin on sisällytettävä vain eduskuntaan ja ministeriöihin kohdistuva vaikuttaminen. Suppeampi soveltamisala ja pienempi tapausmäärä tukisi vaikuttajien, VTV:n sekä OM:n toimintakykyä avoimuusrekisterin alkuvaiheessa.

Lakiluonnoksen mukaan avoimuusrekisterin yhteyteen perustettaisiin keskeisistä sidosryhmistä koostuva neuvottelukunta, jonka tehtävänä olisi seurata avoimuusrekisterin toimintaa, tehdä aloitteita toiminnan kehittämiseksi sekä toimia virallisena yhteistyöelimenä lakiin liittyville sidosryhmille. HALI suosittelee, että neuvottelukunta asetettaisiin heti lain hyväksynnän jälkeen, jotta se voisi tukea lain toimeenpanoa ja avoimuusrekisterin perustamista.

Avoimuusrekisterimietintöön sisältyvä lakiluonnos on muuten pääasiassa kannatettava, mutta se sisältää yhden ongelman, joka jättäisi suuren osan lobbauksesta jatkossakin pimentoon. Lakiluonnoksen 3 § 2 mom. 2-kohdan mukaan avoimuusrekisteriin ei merkitä julkisyhteisön, esimerkiksi hyvinvointialueen, vaikuttamistoimintaa.

Hyvinvointialueiden rahoitus tulee jatkossa valtiolta (pl. asiakasmaksut), jolloin niillä on valtavat intressit lobbaukseen. Esimerkkinä voidaan ottaa vaikka mahdollisen maakuntaveron säättäminen tai hyvinvointialueiden rahoituslain 35 §:n mukaisen siirtymätasauksen muuttaminen, joilla olisi kymmenien tai jopa satojen miljoonien vuosittaiset vaikutukset hyvinvointialueiden välillä.

Hyvinvointialueiden rahoitus valtiolta on yli 20 miljardia euroa, kun esimerkiksi yksityisen terveydenhuollon Kela-korvausten ja Kelan järjestämän kuntoutuksen valtionosuus on yhteensä vain 427 miljoonaa euroa. 98 prosenttia valtion sote-palveluihin varattuun rahapottiin kohdistuvasta lobbauksesta jäisi siis edelleen piiloon.

Hyvinvointialueiden jättäminen avoimuusrekisterin ulkopuolelle antaisi irvokkaan kuvan suomalaisesta avoimuudesta, jossa julkisella ja yksityisellä sektorilla on eri säännöt. Hyvinvointialueiden johtavilla poliitikoilla ja virkamiehillä on usein yksityistä sektoria läheisemmät ja vaikutusvaltaisemmat suhteet ministereihin esimerkiksi puoluepoliittisten kytkösten kautta.

Uusiin aluevaltuustoihin valittiin yli sata kansanedustajaa, jolloin sekä hyvinvointialueen että kansallisen tason päättäjä on yksi ja sama henkilö. Kansanedustajille voi syntyä kannuste osaoptimoida oman hyvinvointialueen etua kansallisen edun yli. Esimerkiksi vastavalittu peruspalveluministeri valittiin myös oman alueensa aluevaltuustoon.

Jatkossa hyvinvointialueet tarvitsevat STM:n hyväksynnän kaikille merkittäville investoinneilleen. STM:n poliittinen johto voi siis halutessaan päättää, tehdäänkö sairaalainvestointi hyvinvointialueelle A vai B. Hyvinvointialueiden intressit vaikuttamiselle ovat valtavat.

Hyvinvointialueita koskee julkisuuslaki, mutta se ei edellytä niitä raportoimaan, kehen on vaikutettu, missä asiassa ja millä tavalla. Julkisuuslaki ei siis täytä avoimuusrekisterin paikkaa.

Hyvinvointiala HALI esittää, että lakiluonnoksen 3 § 2 mom. 2-kohta poistetaan, jotta valtaosa edunvalvontaa tekevästä toimijoista saadaan avoimuusrekisterin piiriin.

Kunnioittavasti,

Ulla-Maija Rajakangas

toimitusjohtaja

Hyvinvointiala HALI ry

Lisätiedot:

Joel Kuuva

talous- ja veroasiantuntija

050 414 6444

joel.kuuva@hyvinvointiala.fi

Kuuva Joel
Hyvinvointialan liitto